

doopsgezinde
gemeente
leeuwarden

Doopsgezinde Gemeente Leeuwarden

4 juli 2021

Voorganger: Tjitske Hiemstra, Organist: Folkert Binnema

Zangers: Baukje van Dijk en Willem Wouda

Thema: *Gelukkig de vredestichters*

* Mededelingen en aansteken van de kaars

* Bemoediging en groet

* Zingen *De vreugde voert ons* NL 280: 1-3, 7

* Gebed Lit ús in hûs fan stilte bouwe

* Zingen *Zoekend naar licht* NL 1005: 1 en 2

* Bijbellezing Matteüs 5: 1-12

Gelukkig de vredestichters, want zij zullen kinderen van God genoemd worden.

* Zingen *Langjend nei iten* NL 1005: 3 en 4

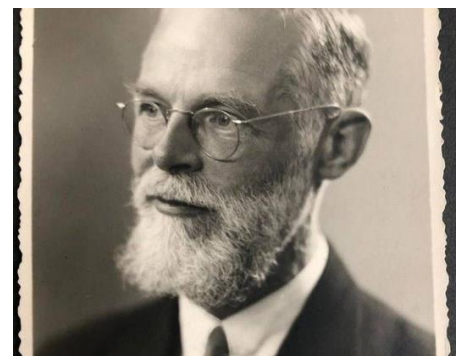
* Bijbellezing Matteüs 5: 13-16

* Zingen *Met zoveel gaven* NL 1005: 5

* Overdenking

Gemeente van Christus,
Vandaag is de eerste zondag met deze tentoonstelling rondom ons. Vandaar dat ik kies om het leven van onze predikant Felix van der Wissel (foto) centraal te stellen. Hij ging tot het uiterste in liefde en geweldloosheid in oorlogstijd en hij stond van 1937-1957 veelvuldig op deze kansel. Als passende Bijbeltekst koos ik een tekst uit de Bergrede: *Gelukkig de vredestichters, want zij zullen kinderen van God genoemd worden.*

Kijkend naar zijn leven, zoals te lezen is in de artikelen in Friesch Dagblad en Leeuwarder Courant, de brieven en familiechronieken, preken, die bewaard zijn, dan ontdek je: Hij deed wat nodig was, vanzelfsprekend, principieel en standvastig. Felix van der Wissel was een kleine man met een grijs baardje en één been dat korter is dan het andere. In de hele oorlogstijd hield hij zich afzijdig van geweld, maar vanuit de christelijke levensovertuiging bood de familie veelvuldig hulp aan mensen in nood. Zo werd in de pastorie aan de Emmakade voor en tijdens de hongervinter van 1944-45 een kinder- en kraamkliniek ingericht, voor

onderduikers en ondervoede kinderen uit 'het westen'. Bep Zeller, zijn vrouw had in die periode soms wel 20 baby's tegelijk te verzorgen, zoals blijkt uit een interview van vlak na de oorlog.

Zij werd daarvoor op 28 juni 1945 bedankt door de Menno Simonszkring. (brief)

"Wij zijn u grooten dank verschuldigd ...

U hebt Uw huis, Uw tijd beschikbaar gesteld, Uw liefde gegeven, toen de kinderen hier ontvangen moesten worden. Bij U kwamen wij nooit voor de "dichte deur", 's morgens vroeg niet en 's avonds laat ook niet. Wanneer er iemand bereid was ons te helpen, dan was U het wel. Voor dat alles wat U voor ons gedaan hebt en geweest bent, om ons werk te doen slagen, voor Uw opofferingen, die U zich getroost hebt, voor Uw naastenliefde ... hartelijk dank.

In die tijd dat zijn vrouw zich inzette voor al deze kinderen, was haar man gevangen op Borkum.

Nu sta ik in deze overdenking stil bij de levensloop en het denken van haar man; die toch als DG-voorganger een stuk dichters bij ons staat dan bijv. Menno Simons enkele eeuwen eerder.

Felix van der Wissel werd in 1892 geboren en koos op zijn 18^e voor de studie medicijnen. Later werd het toch theologie, in de voetsporen van zijn vader. Zijn proponentsscriptie (foto) ging over "De oorspronkelijke idealen van Franciscus van Assisi", nl. **de liefde tot de naaste en het vertrouwen op God**. Hij eindigt met te zeggen dat de oorspronkelijke Franciscaanse beweging het karakter van een radicale sociale hervormingsbeweging vertoonde. Deze studie zal de basis van zijn geloof en geweldloze levenswijze zijn. Naast Franciscus is hij ook geïnspireerd door het leven en werk van Tolstoj en Gandhi; hun strijdbaarheid, praktische instelling en consequente weerloosheid. Een bezoek aan de Quakers van Woodbrook in Engeland leert hem pacifisme te verbinden met vredesacties. Na de 1^e WO is hij diep teleurgesteld in de Doopsgezinden en breekt met de ADS, omdat men geen stelling neemt tegen het geweld en de verdwazing van de oorlog. Hij wil als 'gewoon' mens mensen dienen en wordt verpleger in het Wilhelmina Gasthuis te Amsterdam waar hij Bep Zeller, zijn latere vrouw leert kennen. Na een langdurige ziekte (tbc) met verpleging in Davos wordt hij onderwijzer in Appelscha, waar hij tegelijkertijd maatschappelijk werker, verpleger, pastor en catecheet is. Tot hij in 1927 op aanraden van zijn vrouw de band met de ADS weer herstelt en predikant wordt in het Zeeuwse Aardenburg, daarna Kampen en sinds 1937 Leeuwarden. Tot 1940 woonde hij met zijn vrouw en 3 kinderen op de Troelstraweg 79 en daarna Emmakade 27.

In zijn preken is hij open over zijn afkeer van de bezetting en met veel vergelijkingen uit de Bijbel keurt hij de oorlog af. Al in januari 1941 krijgt hij een anonieme dreigbrief over politieke preken die bewaard is gebleven.

Het heeft mijne aandacht getrokken dat gij den laatsten tijd ondanks de ernstige omstandigheden toch blijft doorgaan met het brengen van politiek op den kansel. Ik moge U in ernstige overweging geven hiermede op te houden daar gij hiermede en uzelf en den kerkenraad en de gemeente in de knoei helpt. Houdt het U voor gezegd dat gij de eerste de beste keer, dat ik weer over politiek op den kansel hoor, ik me verplicht gevoel U te laten arresteren ter verzekering van de binnenlandsche orde en veiligheid. Heil Hitler. Een NSB'er, lid van de DG Gemeente.

Van der Wissel bleef echter zeggen, wat hij vanuit zijn liefde voor de naaste en vertrouwen op God moest zeggen. Zoals ook de bewaard gebleven woorden getuigen, die hij sprak bij de doop op belijdenis van 12 maart 1942.

Theun de Jong kreeg de tekst van Matt. 23: 8 mee: *Eén is uw Meester en gij zijt allen broeders.*

In de gemeente worden de leden broeders en zusters genoemd. Moeten alle mensen dit niet gevoelen en waarmaken, opdat elk menschenleven voor den evenmensch een oneindige waarde verkreeg? Gij (Theun) hebt deze verzuchting geuit midden in de slachting van onze dagen. Gij ziet God nog in de natuur, in zijn woord in den bijbel hoort ge Hem, in de figuur van Jezus Christus openbaart Hij zich aan u. Zoo blijft er een drang in u om goed te handelen, en het kwade door de kracht des geloofs te bestrijden. Eén is ook uw Meester, blijf hem trouw. Dan zult gij niet alleen uw

medegemeenteleden, maar alle mensen meer en meer leren beschouwen als broeders en zusters, kinderen Gods.

*Op uw geloof in de **broederschap der menscheid** doop ik u"*

In zijn persoonlijke kronieken lees je, hoe hij met voortdurende angst leeft voor arrestatie, wat leidt tot onrustige nachten. In die tijd zijn via deze vermaning heel wat Joodse kinderen ondergebracht bij leden in de dorpen rondom de stad. Van der Wissel kende een groot netwerk van leden, die voor een Joods kind uit Amsterdam ruimte wilden maken in hun gezin, als betrof het een eigen kind ...

Aan de rechterwand van de vermaning leest u de verhalen ...

Hij deed dit met hulp van gemeenteleden, zoals Harm Kingma en Krijn van den Helm (**foto**), die een groot netwerk had via de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers en de Knokploeg van Leeuwarden. Krijn van den Helm heeft helaas de oorlog niet overleefd. (zijn kleindochter Edmé van den Helm uit Apeldoorn was gister bij de openstelling) Dominee v.d.Wissel sprak op zijn herbegrafenis op 1 dec. 1945 tijdens een dienst in deze kerk over hun vele gesprekken rond het geloof, waaronder 'wapens'. Hij las de tekst uit 2 Sam. 1: 25-27 (woorden van David): *"Ach, dat de helden in de oorlog moesten vallen! Jonatan ligt gesneuveld op de heuvels. Het verdriet verstikt me, Jonatan, je was mijn broeder, en mijn beste vriend. Jouw liefde was mij dierbaar, meer dan die van vrouwen. Ach, dat de helden moesten vallen, dat jullie, wapens in de strijd van Israël, verloren moesten gaan!"*

Op 22 augustus 1944, vlak voor Dolle Dinsdag, haalt de Landwacht Felix v.d.Wissel op en arresteert hem. In het dagboek lezen we dat zijn vrouw zegt: "U loopt wel achter mijn man, alleen fatsoenlijke mensen lopen naast hem". De Landwacht gehoorzaamt haar prompt. Via de gevangenis van Groningen brengen ze hem naar een werkkamp op het Duitse eiland Borkum. Hij weigert om bunkers te bouwen, ondanks de dreiging met executie. Hij maakt hen duidelijk dat hij t.o.v. de Nederlandse overheid precies zo zou reageren (EEN is immers uw Meester) en hij krijgt zowaar respect voor deze houding. "Herr Pfarrer", meneer de dominee wordt hij daar genoemd.

In april 1945 komt hij al vrij en na zijn eerste preek terug in deze vermaning staat de gemeente spontaan op om voor hem te applaudisseren. Het jaar daarop is hij betrokken bij de oprichting van de DGVredesgroep, waarvan hij later voorzitter wordt.

Ook is hij lid van het Fries Godgeleerd Gezelschap dat tegenwoordig steeds in onze vermaning samenkomt. Ze hoorden hem graag als man van wetenschap, die goed thuis was in theologie en filosofie. Hij schreef tijdens zijn emeritaat het boekje "Ondogmatische geloofsbeschouwingen" (**foto**) als blijvende herinnering aan zijn denkbeelden, die uit mystiek geboren zijn.

Ik citeer een klein gedeelte over de innerlijke God...(een tekst voor alle tijden)

*"De uitwendige God bestaat niet, de innerlijke God bestaat en – Zijn bestaan is zelfs te bewijzen! Alleen – dit bestaan van God is niet te bewijzen aan het verstand maar enkel aan het hart. God bewijst zijn eigen bestaan. Want als God liefde is, dan is er maar één bewijs voor Zijn bestaan, nl. de ervaring van liefde en dus het geven van liefde. Wilt gij anderen bewijzen, dat God bestaat, ga tot hen met uw liefde en zij zullen aan uw God geloven. Als zij roepen: Waar is uw God, dan moet gij uw liefde tonen, en zij zullen verstommen. Wilt gij iets doen voor het moderne ongeloof, ga tot de mensen met uw hulpwerk, met uw openhartig schrijven, spreek hen aan als mens tot mens, en zij zullen leren geloven in de God dien gij zegt te dienen. "Laat uw licht schijnen voor de mensen opdat zij uw goede werken zien en uw Vader die in de hemelen is, verheerlijken" (pag. 17) (**Bergrede**)*

Tenslotte citeer ik nog **uit Evangelie en oorlog** 'drie preken uit de zomer van 1945'.

Het slot van zijn preek rond militarisme is als volgt:

Ik vat samen: Wij geloovent, dat op geweld geen zegen rusten kan; want al wie zijn leven zal trachten te behouden, zal het verliezen, en alleen wie bereid zal zijn, zijn leven te verliezen, zal het ware leven

vinden. Met deze geloofsbelijdenis hangt het recht van bestaan der Christelijke kerken samen. Indien de Chr. kerken voortgaan met dit kernpunt uit het evangelie uit te snijden, en praktisch te doen alsof er geen Bergrede bestaat, dan zal het Christendom nog meer dan thans het geval is door de wereld uitgeworpen worden als een smakeloos geworden zout en onder den voet gelopen. De kerk, welke dan ook, die zich Christelijk noemt, heeft haar recht van bestaan verloren, indien zij zich niet opnieuw bezint op het ware evangelie, dat leert, dat men zijn leven moet verliezen om het ware leven te ontvangen en door te geven en dat wie deze waarheid verstaan heeft, de vaste overtuiging koestert, dat op geweld nimmer de zegen Gods kan rusten”.

Op 4 juni 1962 is ds. Felix van der Wissel overleden ... 5 jaar na zijn emeritaat, bijna 70 jaar oud. In het IM van het Doopsgezinde Jaarboekje staat: Als pastor begreep niet ieder hem. Hij eiste veel, vooral van zichzelf. Het lijden had hij in eigen leven als een zegen leren kennen: eerst in Davos tijdens ziekte, jaren later in Duitse gevangenschap, toen hij van aangezicht tot aangezicht tegenover de dood stond en deze liever aanvaardde, dan ontrouw te worden aan de liefde, maar ook op eigen ziekbed, na de oorlogstijd.

Gedurende zijn hele leven bleef hij een vreedstichter vanuit het diepe geloof, dat op geweld geen zegen kan rusten. En ik besluit met Jezus' woorden:

Gelukkig de vreedstichters, want zij zullen kinderen van God genoemd worden.

Dat zijn geweldloze, liefdevolle leven ons ook in deze tijd met alle vragen, die vandaag op ons afkomen nog tot zegen mag zijn,

Amen

* Muziek

* Vooraf aan de voorbeden *Een schoot van ontferming is onze God* NL 158b

* Voorbeden, eindigend met gebed van Franciscus

* Slotlied *Geef vrede door van hand tot hand* NL 1014

* Zegenbede

Hear, wy freegje no, Jo seine op ús wei
Hear, wy freegje Jo, wês mei ús eltse dei (2x)
Amen

We doven de kaars en nemen in ons binnenste het licht met ons mee naar huis.

“Wat geweldig dat niemand ook maar één moment hoeft te wachten met het verbeteren van de wereld!”

Anne Frank

* Collecte bij de uitgang voor *Nijkleaster + eigen gemeente (rozet)*

Nijkleaster staat voor stilte, bezinning en verbinding en is onderweg naar een nieuw klooster in Jorwert (Fryslân). Een bijzondere plek, waar je je in alle rust kunt terugtrekken voor een adempauze en stille tijd. Tegelijkertijd een plaats waar mensen elkaar ontmoeten in liturgie en gesprek, stilte en wandeling, plezier en recreatie.

Nijkleaster zoekt naar nieuwe wegen voor geloof en spiritualiteit.

Mededelingen

Gemeenteweekend Dopersduin 2 en 3 oktober 2021

Eindelijk, na een jaar uitstel en beperkende coronamaatregelen mogen we weer samenkomen als gemeente in Dopersduin voor een heerlijk en creatief gemeenteweekend. Eindelijk weer samen genieten, vieren, beleven, elkaar inspireren, speuren, wandelen, kletsen, eten en bij elkaar zijn.

Zie Onderweg voor meer informatie en geef u op bij Baukje van Dijk.

U wordt gevraagd om alle geldende Covid-19-maatregelen na te leven.

Aanmelden voor de diensten is niet meer nodig, maar er wordt wel een lijst van bezoekers aangelegd voor het geval achteraf blijkt dat een persoon die in deze dienst aanwezig was, besmet is met COVID-19. In dat geval wordt deze lijst ter beschikking gesteld aan de GGD i.v.m. het voorgeschreven contactonderzoek. De lijst wordt op een afgesloten plek bewaard en aan niemand ter inzage gegeven. Twee maanden na de dienst wordt deze lijst vernietigd.

De diensten worden op video opgenomen en zijn via de website van de gemeente, onder het kopje 'Preken en luisterdiensten', tot de daaropvolgende zondag te bekijken. Helaas moet dit vanwege de regels van Buma/Stemra, anders kost het de gemeente heel veel geld i.v.m. copyrights.

📞 www.doopsgezindenleeuwarden.nl

Mededelingen voor de liturgie graag uiterlijk vrijdag 12.00 uur e-mailen naar: hannab@online.nl en ellesfeenstra@outlook.com
Bovenstaande mededelingen vindt u ook op 📞 www.doopsgezindenleeuwarden.nl
Liederen (NL) overgenomen uit *Liedboek – zingen en bidden in huis en kerk*.